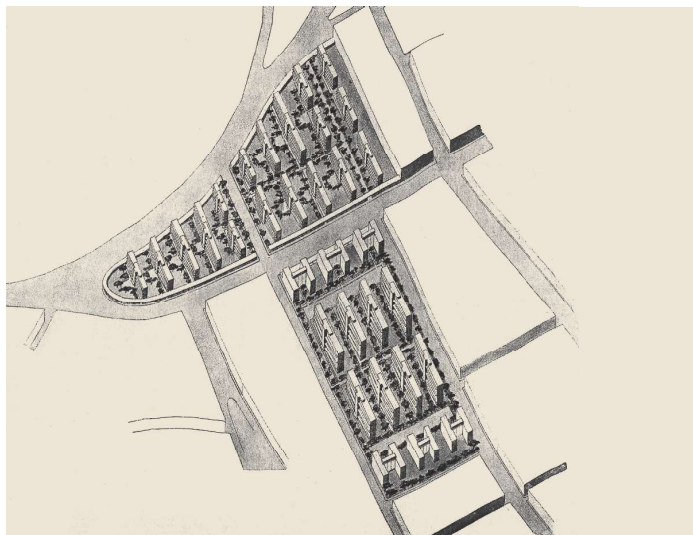
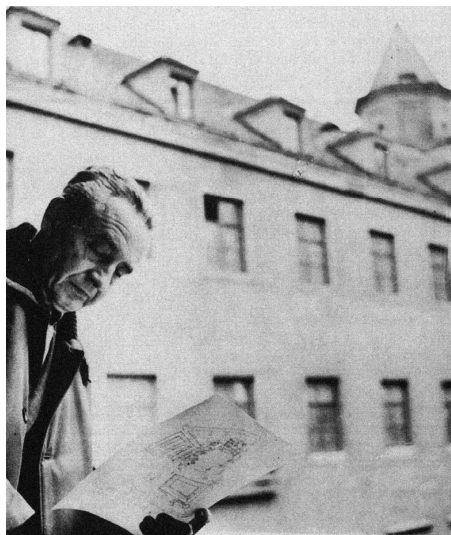

DUŠAN MARTINČEK – ARCHITEKT HRADU

Anna Gondová

1 Dušan Martinček (*14. 10. 1910, Jamník, † 20. 12. 1994, Bratislava), architekt, pamiatkar, fotograf, pedagóg, publicista). Zdroj: Kronika obnovy Bratislavského hradu.

2 Návrh štvrtce panelákových domov v záhradnej úprave na mieste dnešných Ringhoferových závodov v Prahe – 3D zobrazenie študentskej práce DM uverejnenej profesorom Josefom Gočárom v časopise Světozor, 1933.

Dušan Martinček, akademický architekt, pamiatkar, pedagóg, ale aj všestranný umelec, skvelý fotograf a publicista.¹ V projektovom ateliéri pre rekonštrukciu pamiatok bratislavského Stavoprojektu pôsobil v pozícii hlavného architekta 18 rokov. Počas jeho vedenia v ateliéri vypracovali vyše 400 projektov, územných plánov a generelov. Ale najvýraznejšie sa ako tvorivý architekt prejavil pri rekonštrukcii Bratislavského hradu, ktorú sám architekt označoval nielen za najväčšiu, ale aj najmilšiu akciu jeho života.² Preberajúc žezlo po Alfrédovi Pifflovi viedol práce na Hrade v rokoch 1958–1976, zanechal po sebe kontinuálnu kultúrnu vrstvu a viacero pozoruhodných architektonických intervencií. Posledná, ešte stále prebiehajúca obnova Bratislavského hradu, viaceré z týchto zásahov nielen z dôvodu rekonštrukcie zaniknutých barokových originálov odstránila.

OD HARMINCA CEZ GOČÁRA AŽ K BRATISLAVSKÉMU HRADU

Dušan Martinček sa narodil v Jamníku na Liptove do roľnícko-remeselníckej rodiny. Prvá svetová vojna zaviedla rodinu Martinčekovcov z Liptova do Sabinova, malého historického mesta, kde bol formovaný aj architektov vzťah k pamiatkam. Prísna výchova otca, uznávaného kamenárskeho majstra, kresličského talent a učňovské roky u staviteľov, ktoré neskôr zúročil v stavebnej

praxi – toto všetko vplývalo na výber profesie architekta a na formovanie jeho neskoršieho tvorivého prístupu. Po maturite na odbornej škole stavebnej v Bratislave nastúpil hneď do praxe k Michalovi Milanovi Harmincovi, vtedy jedinému slovenskému architektovi, ktorý mal v Bratislave svoju projektovú kanceláriu. Ten sa mu stal vzorom predovšetkým v precíznom navrhovaní detailov. Po tejto skúsenosti sa prihlásil na v tom čase vychýrenú Vysokú školu architektury pri akadémií umění v Prahe, ktorú viedol Josef Gočár. Nesmierne ťažkú prijímaciu skúšku sa mu podarilo urobiť ako prvému Slovákovi na prvýkrát.

Po škole sa aj napriek prislúbenej práci na veľkých zákazkách u architektov Gočára³ či Harminca prihlásil na konkurz na miesto profesora na odbornej škole stavebnej pri Štátnej škole priemyselnej v Prešove. Tu sa prepracoval až na miesto riaditeľa a ako prvý založil pri škole tohto druhu výskumný ústav stavebných hmôt, čím bolo umožnené prepájať výučbu s praxou. Popri profesúre projektoval. Po vojne pomáhal obnovovať stavebný fond na vojnu postihnutom východnom Slovensku. Pri týchto zamestnaniach však nebol spokojný, a preto sa rozhodol v roku 1945 odísť do Bratislavy, kde najskôr v Priemstave a neskôr v Stavoprojekte pracoval v rôznych vedúcich funkciách 25 rokov.

V roku 1958 prišlo rozhodnutie od architekta Kusého prebrať projektový ateliér pre rekonštrukciu pamiatok. S tým súvisel aj príkaz prevziať projektové práce na Bratislavskom hrade v pozícii hlavného architekta po profesorovi Pifflovi a pracovníkoch Katedry vývoja architektúry SVŠT. Dušan Martinček bol v pozícii, keď nemal za úlohu len projektovať práce na Hrade, ale od základov vybudovať aj celý ateliér pamiatok, ktorý by sa venoval obnove historickej architektúry.⁴

„NAJVÄČŠIA A NAJMILŠIA AKCIA MÔJHO ŽIVOTA“⁵

Do problematiky vpadol Dušan Martinček dňa 29. júna 1958 rovnými nohami, oceňujúc záchrannú iniciatívu Alfréda Pifflla, keď sa jemu a jeho kolegom podarilo „rozbiť zakliaty kruh predsudkov, špekulácií a rôznych protinázorov“.⁶ Ako vedúci ateliéru bez straneckej legitímácie, navyše brat neskôr známeho a oceňovaného fotografa Martina Martinčeka⁷, nedisponoval dobrým kádrovým profilom a na vedúcej pozícii to rozhodne nemal jednoduché. Obnova hradného paláca bola technicky a odborne náročnou akciou, realizovanou v zložitej vnútroproletickej a hospodárskej situácii⁸, čo priamo ovplyvňovalo nielen priebeh a ráz obnovy, ale aj postavenie vedúceho architekta.

Prvá fáza obnovy do roku 1968 bola charakteristická viacerými črtami.

3 Škica – štúdia okna s balkónom v stavebnom denníku rekonštrukcie Bratislavského hradu, 1965. Zdroj: Slovenský národný archív

Stavindustria, trochu živelné realizujúca Pifflove projekty, nasadila prudké stavebné tempo a čoskoro žiadala vypracovať ďalšie projekty.⁹ Túto situáciu komplikoval fakt, že neexistovala žiadna projektová úloha s jasným funkčným definovaním budov hradného areálu. Projektová dokumentácia sa neustále menila v závislosti od výsledkov prebiehajúcich architektonicko-historických a archeologických výskumov, čo priamo ovplyvňovalo aj rozdelenie už tak oklieštených finančných prostriedkov. S nedostatkom finančných a personálnych zdrojov, či s absenciou dodávateľov úzkoprofilových materiálov, musel ateliér zápasiť neustále. Pevne stanovený finančný limit 39 800 000,- Kčs (o 1/3 nižší ako pôvodne žiadaný), jasne stanovoval hranice, v ktorých sa projektanti mohli pohybovať, 193,- Kčs na 1 m² pre objekt paláca bolo veľmi málo.¹⁰ Preto neskôr museli v projektoch robiť ústupky, viacero zámerov nemohlo byť realizovaných, respektíve boli realizované len sčasti (napr. úprava Hradného kopca). Redukcia financií priamo súvisela s nepriazňou na najvyšších miestach, ktorá sa prejavila už v minulosti spochybňovaním zmyslu obnovy Hradu. Situáciu nezjednodušoval ani fakt, že generálny investor sa počas celého priebehu obnovy menil štyrikrát, až po dnešného, ktorým je Správa Bratislavského hradu.

V roku 1964 Slovenská národná rada vyjadrila nevyhnutnosť upraviť časť hradného areálu na jej reprezentačné potreby. Po úprave vnútorných priestorov, ktoré boli predtým určené pre potreby Slovenského národného múzea bol 30. októbra 1968 v Sieni federácie Bratislavského hradu slávnostne podpísaný Zákon a československej federácii.¹¹

Druhá fáza obnovy sa niesla v pomalšom tempe a práce na Hrade sa zameriavali najmä na interiéry, obnovu ostatných objektov v rámci areálu a terénne úpravy.

ARCHITEKT HRADU

Ako vedúci ateliéru bol Dušan Martinček najmä manažérom všetkých projekčných a stavebných prác, jednotlivito navrhnutými členmi ateliéru na takmer

2 000 výkresov. Úloha tvorivého architekta bola preto možno chvíľami potlačená do úzadia. Aj keď všetky projekty schvaloval vedúci architekt, nie je jednoduché určiť autorstvo konkrétnych prvkov.¹² Dušan Martinček venoval zvýšenú pozornosť návrhom viacerých, predovšetkým novotvarov. Pôvodné návrhy Alfréda Piffľa, z ktorých projektanti vychádzali, prevažne prepracoval a modernisticky tvarovo redukoval. Príkladom je dvorová fasáda južného traktu hradného paláca.¹³ Absenciu metodického usmernenia v predošlej projekčnej fáze sa snažil riešiť prostredníctvom vnútroateliérovej diskusie, založenej na dôkladnej argumentácii.¹⁴ Funkcia hlavného metodika Hradu vznikla až v roku 1985, keď ako architekt a hlavný metodik nastúpil do Správy Bratislavského hradu Andrej Fiala.

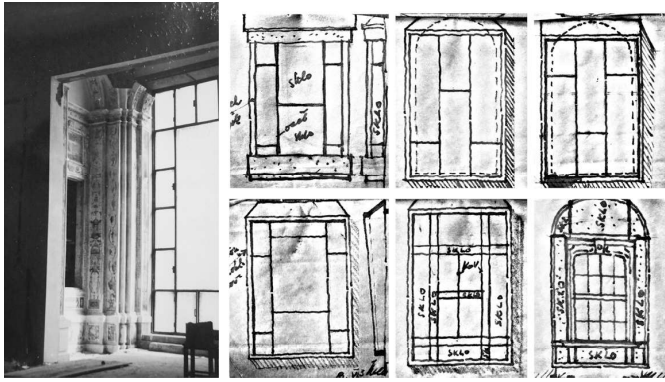
Prístup ateliéru k obnove pamiatok charakterizoval Dušan Martinček takto:

- návrh adekvátnej funkčnej náplne a zapojenie pamiatky do súčasného života
- zohľadňovanie výtvarných, urbanistických a ekonomických aspektov ochrany pamiatky
- novotvary majú byť významným architektonickým a kultúrnym prínosom
- vedecký prístup k obnove pamiatky: dôkladný historický a stavebno-technický výskum, presné zameranie a fotodokumentácia
- dôraz na detail: „... dôkladne premyslené detaily či v exteriéri, či v interiéri pamiatky, tvoria hlavnú hodnotu nových pamiatkových úprav.“¹⁵

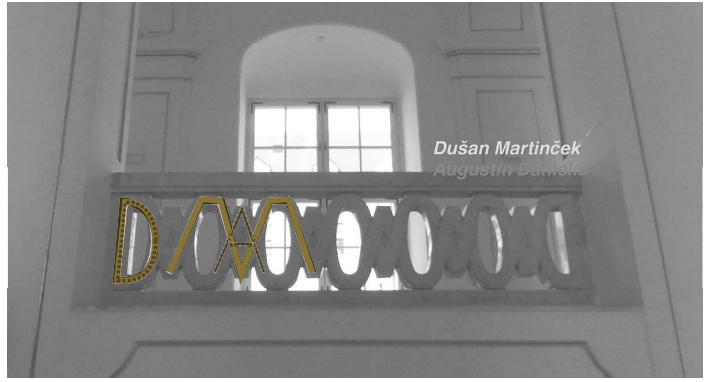
Posledná úloha, ktorej sa ako hlavný architekt venoval s plným zánietením, bol návrh nového vstupu do hradného paláca zo severnej terasy. Na nej presadzoval rekonštrukciu pôvodnej barokovej záhrady.¹⁶ Tá sa v tom čase nerealizovala kvôli nedostatku finančných prostriedkov, s čím podľa vlastných slov nebol spokojný a stále dúfal v jej rekonštrukciu aj keď v modernejšom poňatí.¹⁷ Po odchode z pozície hlavného architekta Hradu zostal Dušan Martinček s jeho dňami ešte pár rokov spojený. Prostredníctvom pozície poradcu pre obnovu Hradu publikoval¹⁸, dohliadal na realizáciu stavebných prác a dotváranie detailov.

ZÁVER

Vždy elegantne vyzerajúci pán s fotoaparátom potulujúci sa po stavbe. Takto opísala Dušana Martinčeka jeho dlhoročná spolupracovníčka. Jeho pôsobenie v ateliéri obnovy pamiatok bratislavského Stavoprojektu rozhodne stojí za pozornosť. Napriek tomu o Dušanovi Martinčekovi veľmi ťažko nájdete informácie, samozrejme, okrem zdrojov, ktoré napísal on sám. Tak ako aj iní architekti tvoriaci v pamiatkovom prostredí nie je dostatočne reflektovaný v súčasnej architektonickej spisbe.¹⁹ A nielen z tohto dôvodu si myslím, že táto téma si zaslúži komplexnejšiu analýzu. Zo spomínanej „Martinčekovej“ kultúrnej vrstvy obdobia moderny totiž ostalo v súčasnosti na Hrade minimum. Jej charakter reflektuje Dušan Martinček takto: „Mnohí, nielen mladí slovenskí a českí architekti, ale aj cudzí z celého sveta ... tvrdili, že sa nám podarilo sklbiť moderné poňatie, hlavne vnútorných priestorov paláca, so starými zbytkami Hradu veľmi dobrým spôsobom. Veď už akýkoľvek romantizmus, pseudoromantizmus nielen ja, ale aj zvláštna inventarizačná komisia odborníkov roku 1960 uznala za

4 Vývoj návrhov novotvaru okna prezentujúcom zvyšky renesančného arkiera na juhozápadnom nároží Bratislavského hradu, 1963.
Zdroj: Slovenský národný archív

5 „Podpis“ na novotvare mramorového zábradlia, navrhnutom blízky spolupracovníkom Dušana Martinčeka – Augustínom Danielisom

6 Pohľad na Bratislavský hrad z petržalskej strany Dunaja, autor: Dušan Martinček, 1965.
Zdroj: Slovenský národný archív

7 Štúdiá interiéru Rytierskej siene – návrh a realizácia, autori: Dušan Martinček a Eva Spurná, 1973–1974. Zdroj: Slovenský národný archív

neopodstatnené počínanie, ktoré som ešte včas mohol odstrániť....²⁰

„Naša generácia uprostred veľkých ťažkostí ... urobila azda všetko, čo bolo za daných okolností možné. Ale život je už tak zariadený, že ďalšia generácia málokedy plne uznáva, čo urobila generácia predoslá. Je to nemeniteľný zákon dialektického vývinu vecí, a napokon, netýka sa iba práce architektov.“²¹

Autorka spracováva dizertačnú prácu na Fakulte architektúry STU v Bratislave na tému *Dejiny obnovy Bratislavského hradu*.
Školiteľka: doc. PhDr. Magdaléna Kvasnicová, PhD.

- 1 DULLA, Matúš – MORAVČÍKOVÁ, Henrieta: Kto je kto v architektúre na Slovensku. Bratislava, SAS 1995, s. 101–102.
- 2 MARTINČEK, Dušan: Kronika obnovy Bratislavského hradu. Bratislava, MSPSaOP 1988, s. 128.
- 3 U architektov Josefa Gočára a Františka Jandu počas štúdií v Prahe aj pracoval.
- 4 MARTINČEK, Dušan: „Detstvo, mladosť a práca v spomienkach“, Autobiografia – Slovenský národný archív/DM, Dušan Martinček a rekonštrukcia Bratislavského hradu v rokoch 1958–1978, škatuľa č. 12, inv. č. 208–209, 1978.
- 5 Tamže.
- 6 Tamže.
- 7 Martin Martinček ako právnik čelil po druhej svetovej vojne rôznym falošným obvineniam a bol nútený stiahnuť sa z verejného života. Žil v Liptovskom Mikuláši. Oženil sa s akademickou maliarkou Ester Šimerovou, ktorá bola autorkou viacerých výtvarných diel (malba na strope hudobnej siene, paravány v šatni v južnom krídle) na Bratislavskom hrade.
- 8 Pozri poznámku číslo 2, s. 9.
- 9 Tamže, s. 7.
- 10 Tamže, s. 49.
- 11 Tamže, s. 92.
- 12 Rozhovor autorky so spolupracovníčkou Dušana Martinčeka – architektkou Annou Tomašákovou.
- 13 Podrobnejšia analýza pozri: KVASNICOVÁ, Magdaléna: Na rozhraní dvoch svetov, Alfréd Piffel ako architekt a projektant, Professor Alfréd Piffel: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, ed. Anna Holmanová et al., Bratislava, FA STU 2008, s. 101.
- 14 Rozhovor autorky so spolupracovníčkou Dušana Martinčeka – architektkou Annou Tomašákovou
- 15 Pozri poznámku číslo 5.
- 16 Pozri poznámku číslo 2, s.127.
- 17 Pozri poznámku číslo 2, s.102.
- 18 V roku 1988 vyšla Kronika obnovy Bratislavského hradu, kde architekt opisuje peripetie obnovy, popritom publikoval viacero článkov, napríklad: Obnova neskorogotickej juhovýchodnej brány na Bratislavskom hrade. Projekt 1980, XXII, 7, s. 42–44; Čím sme v posledných rokoch obohatili Bratislavský hrad. Projekt 1978, XX, 8, s.13.
- 19 Pre podrobnejší komentár pozri poznámku číslo 14, s. 99.
- 20 Pozri poznámku číslo 5.
- 21 Tamže.